

BİZİM ATATÜRK*

Yavuz Ercan**

Dostlarına ve milletine karşı pamuk gibi yumuşak ama düşmanlarına karşı kale gibi sert ve dayanıklı olan Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı, öğretim üyeleri, öğretim elemanları, sayın konuklar ve sevgili öğrenciler, Cumhuriyet Bayramınızı şimdiden kutluyor ve hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve Türk Milleti'nin bugün sahip olduğu bütün güzel değerlerin mimarı Atatürk'e, Cumhuriyet'in 88. yıldönümünde, bu vesile ile minnet, şükran ve bağlılık duygularımı bir kez daha tekrarlayarak konuşmama başlıyorum.

*Bu konuşmamı-Belki bir yararı olur amacıyla-
Atatürk'ü anlayamayanlarla
anlamak istemeyenlere
ithaf ediyorum*

Bu Cumhuriyet Haftası'nda da bir kez daha Atatürk'le birlikte olacağız. Konuşmamın asıl konusu Atatürk'ün özel hayatı ve yabancı gözüyle Atatürk olmakla birlikte, sözün başında Cumhuriyet Haftası nedeniyle Atatürk'ün nasıl bir cumhuriyet yönetimi düşündüğünü ve gerçekleştirdiğini, birkaç cümle ile özetlemek istiyorum.¹

Atatürk'ün kurmaya çalıştığı cumhuriyet ne Çin Halk Cumhuriyeti ne de İran İslam Cumhuriyeti gibi bir cumhuriyet değildir. Aslında bunlardan birincisi komünist totaliter yönetim biçimi, diğeri ise dinsel totaliter yönetim biçimidir. Sonuçta her ikisi de bir tür diktatörlüktür.

Gerçek cumhuriyet, devletin adının sonuna sadece "cumhuriyet" kelimesini eklemekle olmaz. "Cumhuriyet fazilettir" erdemli olmaktır diyen Atatürk'ün sözünü ettiği cumhuriyetin bazı özellikleri vardır. Bir yönetim bu özellikleri taşıdığı sürece gerçek, sağlam ve sağlıklı bir cumhuriyet olur. Atatürk Cumhuriyeti için "olmazsa olmaz" özelliklerden birkaçı şöyle sıralanabilir:

* Gerçek bir cumhuriyet, ancak gerçek bir özgürlük ve tam bağımsızlık ile mümkündür. Çünkü Atatürk'e göre, "Özgürlük olmayan bir ülkede ölüm ve çöküntü vardır. Her ilerlemenin ve kurtuluşun anası özgürlüktür". Yine Atatürk'e göre, "Özgürlükten doğan sıkıntılar ne kadar büyük olursa olsun, hiçbir zaman aşırı baskının yol açtığı sahte güvenlikten daha tehlikeli değildir". Atatürk ilk sözünü

* Bu çalışma, 24 Ekim 2011 tarihinde Pamukkale Üniversitesi Kongre ve Kültür Merkezinde düzenlenecek olan "Bir Cumhuriyet Bayramında Daha Atatürk'le Beraber" konulu konferansın metnidir.

** Prof.Dr., Ankara Üniversitesi emekli öğretim üyesi.

¹ Bu konuşma metni aşağıda adı geçen araştırmacıların eserlerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

1906 yılında, ikincisini 1930 yılında söylemiştir ve görüldüğü gibi hayatı boyunca özgürlük, demokrasi ve tam bağımsızlık konusundaki görüş ve düşüncesini değiştirmemiştir. Bu nedenle Atatürk'e göre gerçek bir cumhuriyet, ancak gerçek bir özgürlük ve tam bağımsızlık ile mümkündür.

* Gerçek bir cumhuriyet, monarşik, oligarşik, totaliter, teokratik, saltanat, halifelik veya bunlara benzer yönetim biçimleriyle hiçbir şekil ve anlamda ortaklık kabul etmez. Demokratik yapı ve demokratik toplum esastır.

* Gerçek bir cumhuriyet yönetiminde tebaa, yani kul yoktur, anayasal haklarına sahip vatandaş vardır.

* Kaynağını dinden alan ve milliyeti reddeden kurallarla düzenlenmiş ümmet toplum yapısından, milli bağlarla bağlı millet toplum yapısına geçmek esastır.

* Devlet ve toplum yapısı ve hizmetlerini, hiçbir şekil ve şartta değişmesi mümkün olmayan dogmalarla değil, akıl, mantık, bilimsel veriler ve hayattan alınan somut gerçeklerle düzenlemek esastır.

* Toplumu, çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkarmaya çalışmak esastır.

* Açık rejim ve açık fikirli bir toplum yaratmak esastır.

* Ekonomide, bütün halkın yaşam düzeyinin yükseltilmesi esastır.

* Yalnız yurttan değil bütün dünyada barış isteme esastır.

* Toplumda din, dil, ırk ve cinsiyet ayrımı yapılmadan, eşit davranış ve anlayış içinde, çağdaş birey, çağdaş aile ve çağdaş, sağlam ve sağlıklı, devletine ve milletine sahip çıkan, ulusal ve kültürel kimliğine sahip çıkan bir toplum yaratılması esastır.

* Gerçek bir cumhuriyet, bilimsel temele oturtulmuş çağdaş eğitim sistemine bağlıdır. Böyle bir eğitim sistemi yoksa, o toplumda gerçek bir cumhuriyet yönetiminden kesinlikle söz edilemez.

* Gerçek bir cumhuriyet sadece siyasal değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve ekonomik bağımsızlık esasına dayanır.

* Gerçek bir cumhuriyet, dogmatik olmayan, insan aklının ürünü olan çağdaş hukuk düzeninin uygulanması ile mümkündür.

* Gerçek bir cumhuriyet, devlet ve toplum yapısının laik sistem üzerine oturtulmasıyla mümkündür.

* Gerçek bir cumhuriyet çok sesli demokrasi çatısıyla örtülmelidir.

* Bütün bu özellikleri taşısa bile, sözü edilen cumhuriyet titizlikle ve sürekli olarak korunmadığı takdirde fazla bir değer taşımaz.

Atatürk yaşamı boyunca böyle bir cumhuriyet yönetimi kurmayı düşünmüş ve gerçekleştirmiştir.

Bugün, sahibi olduğu devletin yaşaması, üzerinde yaşadığı toprakların vatan olarak sahibi olması ve mensubu olduğu milletin onuru, şerefi ve gönenci için şimdi bizlere düşen en önemli görev, Atatürk'ün kurduğu bu cumhuriyetin tam bağımsızlığını içeride ve dışarıya karşı korumak ve kollamaktır. Atatürk, cumhuriyet, demokrasi ve laikliğe karşı olanlara verilecek cevap ise Türk milletinin gönlünden doğan şu anonim dörtlükte özetlenmiştir:

*“İşgaldeki hâli sakın unutma.
Atatürk'e dil uzatma sebepsiz.
Sen anandan yine doğardın ama
Baban kimdi bilemezdin şerefsiz”.*

Şimdi, bu kısa girişten sonra, iki bölümden oluşan konuşmamın ilk yarısında Atatürk'ün özel hayatından çok kısa bir-iki örnekle söz edip ikinci yarıda yine bir-iki örnekle ve kısa olarak yabancıların Atatürk'ü nasıl gördüklerini anlatmaya çalışacağım.

Atatürk'ün Özel Yaşamından Çizgiler

Atatürk'ün özel hayatı nasıldı? Zevkleri, görünüşü, neye benziyordu? Resimlerde görüldüğü gibi miydi? Değilse aradaki fark neydi? Bu konuda “*Şu Çılgın Türkler*” kitabının yazarı Turgut Özakman ve Prof. Dr. İlknur Kalıpçı en başarılı çalışmaları yapmışlardır.² Ben de size Atatürk'ün özel hayatından resimler çizmeye çalışacağım.

Asker Atatürk

Onunla ilgili olarak İngiliz Resmi Harp Tarihi'nde şöyle yazıyor; “*Çanakkale'de geleceği elinde tutan, üstün şahıs Mustafa Kemal'di. Çanakkale Savaşları'nda göstermiş olduğu çok yüksek sevk ve idare, fedakârlık ve feragat, her türlü övgünün üzerindedir ve bu konuda ne söylene azdır... Mustafa Kemal Çanakkale Savaşı'nın kaderini tayin etmiştir. Kısacası Çanakkale Savaşları bütünüyle Mustafa Kemal'in üstün deha ve zekâsıyla etkili olduğu bir tarihi anlatır”.*

Bağımsızlık Savaşı'nın stratejisi Atatürk'ün eseridir. Sakarya ve Büyük Taarruz savaşlarını Başkomutan olarak yönetmiştir. Bu konuda Orgeneral Asım Gündüz şöyle diyor:

² Turgut Özakman, *Görgü Tanıklarına Göre Mustafa Kemal Atatürk'ün Portresi*, Ankara 2005.

“Başkomutan olmasıyla orduya sanki bir ordu daha katılmıştı. En ciddi komutanların bu tayini duyunca sevinçten oynadıklarını hatırlarım”.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu; *“Mesleğinin aşığıydı. İçten ve heyecanlı bir savaş sanatkârıydı. Ama militarist değildi. Savaşı şevk, neşe ve sevinçle kabul ederdi fakat aramazdı, çağırmazdı.*

-Harpci olamam, çünkü savaşın korkunçluğunu herkesten daha iyi bilirim, derdi”.

Görünüşü

Atatürk’e karşıdan bakanlar onu nasıl gördü? Kendisiyle görüşenlerin üzerinde görüntü olarak nasıl bir etki bıraktı? O sadece düşünce ve yaptıklarıyla değil, görüntüsü ile de insanları derinden etkilemiş bir kişiydi.

Amerikalı General Harbord 1919 yılında Erzurum’da tanıştığı Atatürk’ü şöyle anlatıyor:

“İnce, dik duruşlu, askerce görünüşlü, kısa kesilmiş kumral bıyıklı, dümdüz arkaya taranmış kumral saçlı, yüksek elmacık kemikli, otuz sekizinde, genç bir adam. Çok temiz bir şekilde sivil elbiseliydi”.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu 1921 yazında Ankara’da tanıştığı Atatürk için şöyle yazıyor:

“Paşa gazetelerden gördüğümüz resimlerinden hiçbirine benzemiyor. Kendisi bu resimlerin hepsinden daha sevimli, daha canlı, daha ayrı bir sima... Bu yüzün genel görünüşünde çok zahmet çekmiş, çok uğraşmış, çok düşünmüş kimselerin yüzündeki ifade var”.

İzmir’in kurtuluşundan hemen sonra Falih Rıfkı Atay onunla Latife hanım’ın köşkünde tanışır. İzlenimi şöyledir:

“Paşa arkasında beyaz bir Kafkas gömleği ile merdivenden indi. Bu kemerli gömlek pek ahenkli bir endam ister. Mustafa Kemal ince, zarif ve güzel bir erkekti”.

Şair Ahmet Haşim’in 1928 yılındaki izlenimleri ise şöyle:

“Dolmabahçe Sarayı’na davet edilenlerden biri de bendim. Gördüğüm fotoğraflara göre biraz şişman, biraz yorgun, biraz çizgileri kalınlaşmış bir vücutla karşılaşacağımı zannederken, kapıdan bir ışık dalgası halinde giren yoğunlaşmış bir kuvvet ve hayat görünüşü ile birden gözlerim kamaştı. Bir çift mavi gözün aydınlattığı asabi bir yüz... Yüzde, alında ellerde bir sağlık ve bahar rengi... Düzenle taranmış, noksansız, sarı, genç saçlar... Bütün zemberekleri çelikten, ince, yumuşak, toplu, gerilmiş ter ü taze bir insan”.

Atatürk'ün Sofrası ve İçkisi

Ankara'da Kızılay'dan geçen bulvarın yapılmasına karar verildiği zaman Atatürk caddenin genişliğinin 50 metre olmasını istemiş. Çevresindekiler fazla itiraz edememişler ama arkasından dedi-koduyu da eksik etmemişler; "herhalde yine sarhoş kafayla karar verdi. Bu kadar geniş yol mu olur" şeklinde. Ben şahsen ayık kafayla burnunun ucunu göremeyenler yerine, sarhoş kafayla ufku, hatta ufkun ötesini görenleri tercih ederim. Bu sözlerimden kimse içki içmeyi önerdiğim şeklinde anlam çıkarmasın. Bu durum Atatürk'e özeldir. Bu millet yeni Atatürkler yetiştirdiği zaman, onun özel hayatındaki içkisine lütfen kimse karışmasın. Yeterki o kişi bu ülkeye ve bu millete Atatürk gibi ve Atatürk kadar hizmet etsin, edebilsin.

En çok istismar edilen konulardan biri olan yemek ve içki konusunda Hilmi Uran gerçeği bir cümleyle şöyle özetliyor:

"Atatürk'ün sofrası genel karakteriyle bir bilginler sofrasıydı".

Falih Rıfki Atay; *"Bu bir içki ve cümbüş sofrası değildi. Dostları ile hatta düşmanları ile sohbet ve tartışma meclisi idi... Saatlerce çok ciddi şeyler okur veya yazardık... Türk dili ve Türk tarihi konularının, onun sofrasında tam bir fakültelik zaman tutmuş olduğunu tahmin ediyorum".*

Hasan Rıza Soyak; *"Gündüz içmenin aleyhindeydi. Yanında bulunduğum uzun yıllar zarfında yalnız iki kez, gündüz birkaç kadeh içtiğini gördüm. Sofrada saatlerce kalırdı ama miktar itibariyle çok içen bir adam sayılmazdı".*

Ali Fuat Cebesoy; *"Gazi ciddi kararlar arifesinde daima içkiden ve fazla yemekten kaçınırdı".*

Dr. Neşet Ömer İrdelp; *"Önemli iş zamanlarında içkiyi bırakırdı. Büyük Nutku'nu yazdığı zaman altı ay rakıyı terk etmişti".*

Atatürk'ün kendisi ise bu konuda Ruşen Eşref Ünaydın'a şunları söylemiştir:

"Benim adım içki içer diye çıkmıştır. Bunu siz de duymuş olacaksınız. Gerçi ben öteden beri içki içerim... Fakat istediğim zaman bunu keserim. Görev sırasında bir damlasını bile ağızıma koymam. Vatan işlerine içki karıştırmam. O sadece benim keyfim içindir".

Oysa herkesçe bilinen, yani malûm bir takım şer çevreleri yıllarca onun sofrasının ve içkisinin dedikodusunu yaptı ve yapmaya devam ediyor. Çünkü Atatürk'ün gerçek anlamda eleştirilecek bir yanını ve yönünü bulamadılar.

*Rakı şarap içiyorsam sana ne
Sana zararım yok, kendim içerim
İkimiz de gelsek kıldan köprüye*

Ben dürüstsem sarhoşken de geçerim

Atatürk'ün içkisini bahane ederek onu halkın gözünden ve gönlünden silmek isteyenlere önerim, önce kendileri dürüst olsunlar, Atatürk'ü özümseyenler, anlasınlar, ondan sonra her konuda eleştiri yapmaya hakları olur.

Atatürk'ün Evliliği

En çok merak edilen yanlarından biri evliliğidir. Bilindiği gibi iki yıla yakın Latife Hanım'la evli kalmış ve ayrılmıştır. Gerçekte bu evliliğin ve ayrılığın merak edilecek yanı yoktur. Her kocanın karısından, her kadının kocasından beklediği şeyleri onlar da aramış ama yine onların ifadesiyle aradıklarını bulamamışlardır. Aslında konunun açıklaması bu kadar basit.

Bu evlilik ve Latife hanımla ilgili olarak Kâzım Özalp şöyle diyor:

“Latife hanım görgülü bir ailenin kızı olup iyi eğitim görmüş zeki bir kızdı. Başlangıçta geçimli bir aile hayatı başlamıştı. Atatürk, Latife Hanım'a saygı gösteriyor, onu gezilerinde birlikte götürüyor ve verdiği önemi açıkça belirtiyordu.

Ankara'da akşamları arkadaş aileleri arasında yapılan toplantılara katılmaya başladılar. Keçiören'de Ağaoğlu Ahmet Bey'in evinde yaptığımız toplantılarda basit aile oyunları da oynuyorduk. Atatürk düşündüğü sakın aile hayatını bulmuş görünüyordu.

Zamanla hava değişti, anlaşmazlıklar ve tartışmalar başladı. Erzurum'a birlikte yaptıkları bir gezide çıkan tartışmadan sonra Atatürk, Latife Hanım'ı yalnız olarak Ankara'ya yolladı. Ayrılmaya karar vermişti. Aracı olmak isteyen arkadaşlarını dinlemedi.

-Önceden düşündüğüm hayatı bulamadım, diyordu.

Latife Hanım Ankara'dan İzmir'e, babasının evine döndü”.

Atatürk nasıl bir hayat düşünmüştü de bulamamıştı? Aslında bu sorunun cevabı Atatürk ve Latife hanımın ölümüyle birlikte sonsuzluğun içinde kayboldu. Ayrıca bu durum o iki kişi arasında özel bir sorundu, dolayısıyla başkalarını ilgilendirmemesi gerekir.

Latife Hanım ölene kadar Niyazi Ahmet Banoğlu'ndan başka hiçbir gazeteci ile konuşmamıştır. Bu konuşma sırasında Niyazi Ahmet Banoğlu'na şöyle demiştir; *“Büyük adamların hayatlarını inceliyorum. Her büyük adamın hayat hikâyesini okudukça Atatürk [gözümde] daha çok büyüdü. Yazılamaz, anlatılamaz bir varlık olduğuna inandım”.*

Latife Hanım, sadece Atatürk'ün yaşadığı dönemde değil, o öldükten sonra da anısına karşı, konuşmasıyla ve yaşayışıyla son derece saygılı davranmıştır.

Duygu Dünyası

Atatürk, devlet ve millet işleri söz konusu olduğunda, bir insanın olabileceği kadar ciddi ve kaya gibi sert, fakat günlük yaşamında, fotoğraflarda görüldüğünün tam aksi bir karaktere sahipti. İçinde sınırsız bir insan sevgisi vardı. Kendisini tanıyanların hepsi istisnasız aynı görüşü paylaşmaktadır.

Bu konuda Kılıç Ali şunları söylüyor:

“Kin, garez, hele intikam bilmediği, nefret ettiği şeylerdi. Çok sabırlı bir insandı”.

Şevket Süreyya Aydemir; *“Af ve hoşgörüyü ahlak edinmişti”.*

Yusuf Hikmet Bayur; *“Sevmek, sevilme, gönül almak konularında çok duyguluydu”.*

Ruşen Eşref Ünaydın; *“Arkadaşlarından birinin ölmesine, canından bir parça alınmış gibi sızlanırdı”.*

İbrahim Habip Sevük; *“Dikkat ediyorum, kurbanlar kesilirken Paşa bakamıyor, kafasını sağa sola çeviriyor yahut ayaklarının ucuna bakıyor. Bilmem kaçınıcı kurbanda, yanındaki kişiye doğru eğildi ve,*

- Ben kurbanı bakamam, dedi”.

Bir kurbanın kesilişine bakamayacak kadar sevgi dolu, merhametli, temiz yürekli bir insandı.

Falih Rıfki Atay; *“Kurtuluş Savaşı hainlerini bile affetmesi, insan zaafına karşı filozofça davranışının eseridir. Bir gün barışmayacağı bir düşmanı, bir gün bağışlamayacağı bir suç yoktu diyebilirim. Not defterime aldığım en güzel sözlerinden biri şudur:*

-Ben onları affediyorum, çünkü kalbim var. Onlar beni affetmezler, çünkü kalpsizdirler”.

Elbette Atatürk'ün özel yaşamı bu kadar değil. Ailesi, ailesine karşı sevgi ve saygısı, giyinişi, konuşması, mizacı, sağlığı, ev sahipliği, terbiyesi, arkadaşlığı, alçakgönüllülüğü, yüce gönüllülüğü, çocuklara karşı sevgisi, doğaya karşı sevgisi, eğlenmesi, düşünce dünyası, çalışması, okumaya düşkünlüğü, din anlayışı, Meclis'e karşı saygısı, demokratiği, resmi hayatı, yasa ve yetkilere karşı saygısı ve daha birçok yönüyle Atatürk geldi ve gitti.

Şimdi de izninizle “Yabancı Gözüyle Atatürk” Konusunda Resimler Çizmeye Çalışacağım

Atatürk yirminci yüzyılın liderleri içinde, yirmi birinci yüzyıla geçebilen tek liderdir. Atatürk yaşarken ölen değil, öldükten sonra da bu kadar uzun süre canlı kalabilmeyi başarmış bir liderdir.

Yabancılar Atatürk’ü nasıl gördü? Elbette onların hepsini sayma olanağı yok. Bu nedenle yine birkaç örnek vermekle yetineceğim.

Şimdi size sözünü edeceğim kişi, hani şu ordularını denize döktüğü düşmanı, Yunan başkomutanı Trikopis’tir. Trikopis esaretten kurtulup ülkesine döndükten sonra hiçbir zorlama, hiçbir baskı olmadığı halde, her Cumhuriyet Bayramı’nda Atina’daki Türk Büyükelçiliği’ne gitmiş, Atatürk’ün resminin önüne geçmiş ve saygı duruşunda bulunmuştur. En büyük düşmanında bile böyle bir saygı uyandırabilen bir Mustafa Kemal’dir o ve bunun dünya tarihinde ikinci bir örneği var mıdır, bilmiyorum.

Yabancıların Atatürk konusundaki görüş ve düşüncelerinden örnekler vermeye devam edelim. Yıl 1938, İkinci Dünya Savaşı’nın başarılı komutanı Amerikalı general McArthur’un en zor, en sorunlu, en sıkıntılı dönemidir. Bir toplantıda yanında duran yüz yirmiden fazla subaya dönerek şunları söyler:

“Şu anda burada hiçbirinizi değil, benzersiz yetenekleri ile Mustafa Kemal’i görmek için neler vermezdim”.

Yıl 1938, İranlı bir şair Tahran’da yayınlanan gazetesine Atatürk’ün ölümü ile ilgili bir şiir yazmış. Şiirin bütünü aynı mealde olmakla birlikte, iki dizesinde şöyle diyor şair:

“Allah bir ülkeye yardım etmek isterse,

Başına Mustafa Kemal gibi lider getirir”.

Dikkat ederseniz şair aynı dönemde yaşamış olan Hitler, Mussolini, Stalin, Franco, Tito veya batılı ya da doğulu diğer liderlerin adını dememiş, Mustafa Kemal demiş. Atatürk’e diktatör diyenlerin ortaya attığı bu kara leke, elbette söyleyenlerin alnına sıvanmıştır ve sonsuza kadar da çıkmayacaktır.

Yıl 1976, UNESCO üyelerine bir öneriyle gelir. Öneri paketindeki bir cümle çok anlamlı ve aynen şöyle:

“Bu gün UNESCO’nun üzerinde çalıştığı bütün projelerin isim babası Mustafa Kemal’dir”.

Yüz elli iki üyeli UNESCO'nun söz konusu önerisinde, Atatürk'ün doğumunun yüzüncü yılını bütün üye devletlerin aynı anda kutlaması istenir. Öneri okunduktan sonra İsveç delegesi ayağa kalkar ve şöyle der:

“Ne yani dünyada bu kadar devlet adamı var hepsinin doğum gününü böyle kutlayacak mıyız?”

Bu tepki üzerine Rus delegesi ayağa kalkar, yumruğunu masaya vurur ve yüz elli bir ülkenin delegelerine şunları söyler:

“Genç delege arkadaşşıma hatırlatmak isterim ki Atatürk öyle dünyadaki herhangi bir lider değildir. Bırakın onu bir yıl anmayı, her ülke her sorununda çare olarak onu aramalıdır”.

Mustafa Kemal bu sözleri söyletebilen bir liderdir. Üstelik bu sözleri söyleyen de yüzyıllarca savaştığımız Rusya'nın delegesidir.

Oylamanın sonucu, UNESCO tarihinde, o zamana kadar ilk ve tektir. Hiç olumsuz veya çekimser oy çıkmamıştır. Yüz elli iki ülke, İsveç delegesinin “ne yani” dediği metne imza atmış ve o sözü söyleyen İsveç delegesi de bu imzanın atıldığı gün mikrofona gelip şunları söylemiştir:

“Ben bu arada Atatürk'ü inceledim ve yanlışlığı anladım. Bütün ülkelerden özür diliyor ve ilk imzayı ben atıyorum”.

Acaba biz Atatürk'ü ne kadar inceledik; elbette “Sarı saçlı, mavi gözlü Atam” edebiyatı dışında. Onun düşüncelerini ve yaptıklarını yeterince tanıyabildik mi? Millet olarak onun niteliklerini ve gösterdiği doğru yolu görememe yanılığımızı anlayabildik mi?

Her neyse, UNESCO'nun söz konusu bu belgesinde şunlar yazıyor:

“Atatürk; uluslararası anlayış, işbirliği, barış yolunda çaba göstermiş üstün kişi, olağanüstü devrimler gerçekleştirmiş bir devrimci, sömürgecilik ve yayılmacılığa karşı savaşan ilk önder, insan haklarına saygılı, dünya barışının öncüsü, bütün yaşamı boyunca insanlar arasında renk, dil, din, ırk ayırımı göstermeyen, eşit olmayan devlet adamı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu”.

Yalnız bir noktaya dikkatinizi çekmek istiyorum. Bu metin Türkler tarafından değil, yabancılar tarafından yazılmıştır. Hangi ülkenin devlet adamı için böyle bir metin yazılmıştır acaba?

Bu metin yüz elli iki ülke tarafından imzalanmış ve üye ülkelerin yüz elli birinde hemen hemen bir yıl boyunca bu metnin gereği yapılmıştır.

Bu arada şu noktayı belirtmekte yarar var; Anıtkabir bir kişinin veya bir şahsın mezarı değildir. O bir milletin onurunun ve millet olma şerefine sembolüdür. İran için Humeyni ne ifade ediyorsa, Türk milleti için de Atatürk onu ifade etmektedir ve hiçbir gerekçe Atatürk adına Türk milletine saygısızlık etme hakkını vermez.

Neyse, örnekleri vermeye devam edelim ve Türkiye’den çok uzağa gidelim.

1996 yılındayız. Haiti’nin -hani şu deprem olmasaydı, halkımızın %99’unun haritada yerini bile bulmakta zorlanacağı ülkenin- Cumhurbaşkanı Jean Bertrand Aristide ölür. Ölmeden önce Haiti Cumhurbaşkanı bir vasiyet bırakmıştır. 1996 yılında öldüğünde vasiyeti açılır. Vasiyetnamenin içinde mezar taşına yazılması için bir metin vardır. Haiti Cumhurbaşkanı’nın bugün mezar taşında yazan kitabenin Türkçesi şöyle:

“Bütün ömrüm boyunca Türkiye’nin lideri Mustafa Kemal Atatürk’ü anlamış ve uygulamış olmaktan dolayı mutlu öldüm”.

Ne yazık ki yetmiş yıldan beri, yetmiş milyonluk Türkiye’de, mezar taşına şöyle bir söz yazdıracak bir Türk devlet adamı çıkmadı, çıkamadı.

Günümüze doğru gelelim. 2000 yılında bizim medyanın kaçırdığı bir bilgi var. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı üçüncü milenyum mesajının bir yerinde şöyle demişti:

“...Hiç kuşku yoktur ki bugün milenyumun tek devlet adamı Mustafa Kemal Atatürk’tür. Çünkü o yılın değil yüzyılın lideri olabilmeyi başarmış tek liderdir.”

Bunu söyleyen, bir zamanlar dünyayı parmağında oynatan George Bush’tan başkası değildir. Elbette bu kişinin sözleri de kimilerine pek anlamlı gelmeyebilir veya Türk medyasının ilgisini çekmeyebilir.

Yıl 2004, Prof. Dr. İlknur Kalıpçı Norveç’te Atatürk’le ilgili bir konferans verirken bir hanımefendi ayağa kalkar ve şöyle der:

“Ben Norveçliyim ve şu anda Norveç’te çok sık kullandığımız bir deyim vardır. Bu deyim anlamını şimdi anladım. Norveç dilinde ‘Atatürk gibi düşünmek’ deyimini çok sık kullanırız. Hani birine bir problem veririz çöz diye, o da çözmekte zorluk çeker. O zaman ona, bu problemin mutlaka bir çözümü vardır. Bir de Atatürk gibi düşün deriz”.

Acaba bugün Türkiye’deki yetmiş milyonun kaçısı bu ihtiyacı duyuyor ya da duymak istemiyor? Veya Türkiye yetmiş yıldan beri hangi sorununu çözerken Atatürk gibi düşündü acaba?

Geçelim başka bir konuya. Oldukça bilinen bir konu ama tekrarlamakta yarar var. Bir İngiliz gazeteci Atatürk’le yaptığı röportajın bir yerinde şu soruyu sorar:

“Milletler Cemiyeti’ne üye olmayı düşünüyor musunuz?”

Mustafa Kemal’in cevabı son derece açık ve kesindir; *“Şartlarımızı koyarız. Kabullerine bağlı. Biz üye olmak için başvurmayız. Eğer çağrı gelirse düşünüyoruz”.*

Evet, Milletler Cemiyeti Türkiye’yi davet edebilmek için yarasını değiştirir ve Cemiyet’e davetle kabul edilen ilk ülke olur. Bir Mustafa Kemal’in Türkiye’sine bakın, bir de elli yıldan fazladır Türkiye’nin Avrupa Birliği kapılarındaki durumuna bakın. Üstelik yıllardan beri gümrük birliğini uygulayıp milyarlarca dolar zarara girmesine rağmen.

Yıl 2005, yabancı bir gazete sürmanşet büyük puntolarla şu başlığı atmış:

“Bugün Ortadoğu sorununu çözmek için düzinelerle Atatürk lazım”.

İşte burada, bu zat-ı muhtereme katılmadığımı söylemek istiyorum. Anlaşılan Atatürk’ü hiç tanımamış. Çünkü düzineye gerek yok, bir tanesi yeter de artar bile. Ama yabancı gazetecinin Atatürk’ü anlamamak için mazereti olabilir, çünkü yabancıdır. Peki, biz neden anlamadık, anlayamadık veya anlamak istemedik, hiçbir geçerli mazeretimiz yokken.

Biz yine konumuza dönelim. Haiti’den Çin’e kadar o kadar çok örnek varki, gördüğümüz gibi 1925’te 1938’de 1996’da 2000 yılında, 2004’te, 2005’te her ülkeden, her cinsten, her statüden insanın özlemle, sevgiyle, saygıyla aradığı ama bizim olan bir Mustafa Kemal’den söz ediyorum. Bizim olan ama öldüğü gündən beri çeşitli nedenlerle karalanmaya, inkâr edilmeye, milletin gözünden ve gönlünden silinmeye çalışılan bir Mustafa Kemal. Görüş ve düşünceleri saptırılmaya, çarpıtılmaya çalışılan bir Mustafa Kemal.

Liderleri çok sıkı eleştiren bir yabancı eleştirmen Atatürk için şöyle yazmış:

“Liderler içerisinde eleştiri acizliği yaşadığım tek lider Mustafa Kemal’dir. Çünkü bütün Rönesans, bütün reform, bütün aydınlanma çağı etkinlikleri bir adamın kafasında toplanmış, bir çağa sığan etkinlikler on yılda başarılmış, bu büyük bir mucizedir. En büyük devrimci Mustafa Kemal’dir”.

Bunu maalesef biz demiyoruz, dünyanın en ünlü lider eleştirmeni diyor.

Geçelim başka bir örneğe; Kurtuluş Savaşı’nda Atatürk Zekiye hanımı tanımıştır. Tarih 10 Aralık 1919, Zekiye hanım öğretmen okulu bahçesine 3.000 kadını toplamış. Sadece kadınlardan oluşan dünyada herhalde ilk mitingdir bu. Cep telefonu yok, faks yok, internet yok, hiçbir araç-gereç yokken Zekiye Hanım bu kadar kadını nasıl topladı? Hadi bu olanakların bulunduğunu var sayalım. Kadının sokağa çıkma hakkı bile yokken 3.000 kadın nasıl organize oldu?

Bu olayın insanı düşündüren yanı şü; bugün cep telefonumuz var, faksımız var, internetimiz var, pek çok kulüp, dernek, kurum, birim var. Toplantıya elli hanım gelmişse kalabalık oldu diye seviniliyor. O zamanki şartlara rağmen Zekiye hanımın topladığı 3.000 kadın ve projesinin adı da *“Mutfak Projesi”*.

Bu olayın tarihi 1919'du. Şimdi geçelim 1996'ya, yani günümüzden sadece on beş yıl önceye. Yer İngiltere. Bir seçim yapılır ve meclisteki kadın milletvekili sayısı seçimden önce 13 iken, seçimden sonra birden 123 olur. Bu başarıyı kim sağladı diye herkes şaşırır. Bu başarı Leslie Abdela adlı bir hanımıdır.

Meclislerine daha çok kadın milletvekili sokabilmek için Leslie Abdela'yı hemen hemen tüm ülkeler çağırır. Abdela'yı Türkiye de çağırır. Şile'ye gelir ve dolar karşılığı konuşmasını yapar. Konuşmasının özeti bir cümleyle şöyle:

“İngiliz kadını bu başarıyı elde edebilmek için Atatürk'e danıştı”.

Bugün Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kaç kadın milletvekili var? Atatürk bizde ama onun gösterdiği çözüm yolları İngiltere'de kullanılıyor. Aslında Leslie Abdela'nın söylemek istediği şü:

“Ben Türkiye'ye tereciye tere satmaya geldim.”

Gerçekten Türkiye'de tere vardır da terecinin haberi yoktur. Daha doğrusu çeşitli nedenlerle terecinin sadece gözü değil, basireti de bağlanmışır.

Abdela'nın uyguladığı projenin adı da *“Mutfak Projesi”*dir ve konuşmasında şunlar da vardır:

“Biz 1919'dan beri Türk kadını ve Atatürk'ün peşindeyiz. Merak ediyorum iki kadın milletvekiliniz de benim peşimde. Neden acaba?” diye, bir de dalga geçmiş bu arada.

Şimdi uzunca bir sonuç yerine, Atatürk'ün farklı yönlerinden yine bir-iki örnek vermek istiyorum.

Türk insanı çevreciliği 1980'li yıllarda Batı'dan öğrendi. Oysa Atatürk'ün 15 yıl gibi kısa iktidarı döneminde çevre ve çevrecilikle ilgili yüzlerce örnek var. Oysa bu yıllarda Batı çevreciliğın “ç”sinden haberdar değil, aksine bugün olduğu gibi çevreyi mahvetmekle meşgul.

Ankara'nın en çorak yerlerinden, şimdiki Atatürk Orman Çiftliği'nin olduğu yeri yeşertme düşüncesindedir Atatürk. Konunun uzmanlarından bölgeyi incelemelerini ve bir rapor vermelerini ister. Gelen raporda özetle, *“Burada hiç bir şey yetişmez”* görüşü vardır. Atatürk verilen raporun altına şü notu yazmıştır:

“Burası vatan toprağıdır, kaderine terk edemeyiz”.

İşte çevre ve çevrecilik budur. Çevrecilik çöp toplamadan önce, vatandaşa çöpünü rastgele atmamayı, bir iğde ağacı da olsa yeşile saygılı davranmayı, doğal dengeyi bozacak işlerden kaçınmayı öğretmektir. Çünkü *“bu topraklar bize dedelerimizden miras kalmadı. Biz onu çocuklarımızdan ödünç aldık”*. Bu topraklar bize çocuklarımızın emanetidir. Emanete ihanet edilmez.

Peki, bu iş nasıl yapılacaktır diye soruyorsanız, size bir Norveç atasözünü anımsatmak isterim ve *“her sorunun mutlaka bir çözümü vardır, bir de Atatürk gibi düşünün”* derim.

İlk ve orta öğretimi bir yana bırakalım, üniversitelerimizde en son akla gelen ve 50 kişilik, 100 kişilik sınıflarda anlatılan ders hangisidir? Adını söylemeye dilim varmıyor diyeceğim ama zaten hepiniz çok iyi anladınız; *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi* dersi. Bugün hâlâ bazı üniversitelerde bu ders kredisizdir ve üniversitenin kapalı devre televizyonunda, açık öğretim misali yürütülür. Kapalisında ne öğrettik ki açığından ne öğrenecek gençlerimiz. 100 kişilik sınıflarda üniversiter ders anlatılmaz, olsa olsa konser verilir.

Siz 100 kişilik sınıflarda Cumhuriyet’in felsefesini anlatıp, gençlerle birebir tartışacaksınız, doğru davranışlı, iyi zihniyetli vatandaşlar yetiştireceksiniz. İsmet Paşa’nın sevdiğim bir sözü aklıma geldi, *hadi canım sende*.

Atatürk başarılı bir asker, mükemmel bir devlet adamı, dünyadaki belli-başlı kişiler tarafından takdir edilmiş, örnek alınmış, çevrenin ve çevreciliğin önemini herkesten önce anlamış ve uygulamış bir kişi.

Ama hepsi bu kadar değil. Türk tarihinde ilk resim sergisini açan o, heykelde dinin etkisini kaldıran odur. Belki aklınıza sinema gelir. 1937 yılında bir film senaryosu yazmış, çalışmalar başlamış ama ömrü vefa etmediği için tamamlanamamıştır.

Sadece on yıl içinde kara tahtanın başında yeni alfabeyi öğretmiş, Kastamonu’da şapka giymiş, tiyatro eseri oynatmış, arkeolojik kazılara gitmiş, tren raylarının genişleme hesabını yapmış, Ankara’daki caddelerin ne kadar genişlikte olacağı konusunda şehir planları düzenlemiştir. Bunların hepsi on yıl içinde gerçekleşmiştir. Hem de ülkenin bugüne kıyasla hiçbir imkânının bulunmadığı yıllarda.

Bütün bunların sırrı onun bir sözünde yatmaktadır. Keşke kafalarımıza şu karga kovalama olayını yerleştireceklerine, bu sözünü yerleştirselerdi. O zaman eminim Türkiye bugün bulunduğu yerden çok daha ileride olurdu. Atatürk diyor ki:

“Çocukluğumda elime geçen iki kuruştan birini eğer kitaplara vermeseydim bu gün yapabildiğim işlerin hiçbirini yapamazdım”.

Çocukluğunda eline geçen iki kuruştan birini kitaplara verdiği için 35 yaşında general, 40 yaşında başkomutan, 42 yaşında cumhurbaşkanı, 46 yaşında dil konusuna dokunabilen tek devrimci, 57 yaşında tek kurşun atmadan Hatay’ı yabancı ellerden kurtarıp anavatana katan devlet adamıdır Mustafa Kemal.

Atatürk’ün resimlerine baktığınızda büyük çoğunluğunun ciddi ifadeli olduğunu görürsünüz. Lider veya devlet adamı olmak için böyle bir ifade mi gerekiyor acaba? Atatürk hiç mi gülmemiş, hiç mi espri yapmamış? Tam aksine; öylesine candan, öylesine içten, milletine karşı öylesine sevgiyle dolu ki her an, her yerde onlarla iç içe.

Mesela Atatürk Antalya gezisi sırasında yolda mola verir. O sırada kulağına bir türkü gelir ve *“Bu türküyü çok sevdim. Bulun getirin bu türküyü söyleyeni”* der. Biraz sonra küçük bir çoban gelir. Ona *“Sesin çok güzel. Bana da bir türkü okur musun?”* diye sorar. Çoban çocuk *“Demirciler demir döver tunç olur”* türküsünü söylemeye başlar. Atatürk dalmıştır ama türkü bitince *“bis bis”* der. Çocuğun bunu anlamadığını görünce:

“Oğlum ‘bis’ çok beğendik tekrarla anlamına gelir” diye açıklama yapar. Hiç nazlanmaz çoban çocuk gene aynı türküyü okumaya başlar. Atatürk türkü bitince cebinden bir para çıkarıp uzatır. Çoban harçlığı alıp kuşağının arasına koyar ve elini uzatarak Atatürk’e *“bis bis”* der. Bu espri Atatürk’ün çok hoşuna gider ve bu olay ünlü bir sanatçımızın yetişmesini sağlar.

Atatürk şakayı seven ve şakalarını her zaman yerli yerinde yapan bir kişidir. Ayrıca güldüren her şakası aynı zamanda düşündürücüdür.

Bir gün yurt gezisinden dönüşte, garda karşılayanlar arasında Kâzım adlı bir vatandaş Atatürk’ten para ister. Atatürk elli lira verir. Parayı sağ cebine koyan vatandaş yine sağ tarafa doğru eğilir. Atatürk ne olduğunu sorunca da, *“Parayı sağ cebime koyunca dengem bozuldu Paşam”* diye cevap verir. Bunun üzerine Atatürk elli lirayı geri alır ve yanındakine; *“Şunu iki yirmi beş lira yapın ve Kâzım’a verin. Birini bir cebine, birini de diğer cebine koysun”.*

Atatürk’ün bilime ve bilim adamına saygısını gösteren şu olayı da anlatalım; İstanbul Üniversitesi’nin açılış töreni. Çok mütevazı bir salon, tahta iskemleler, ortaya Atatürk’ün oturması için kırmızı renkte süslü güzel bir koltuk konulmuş. Profesörlerle birlikte tören salonuna gelir, buyurun derler ama oturmaz. Bir koltuğa, bir de profesörlere bakar ve şunları söyler:

“Sizlerden öğrenecek o kadar çok şeyim olduğuna göre bu koltuk sadece sizlere layıktır” der.

En kıdemli profesörü o koltuğa oturtur ve kendisi tahta iskemlede programı sonuna kadar izler. Evet, yani kendince hak etmediği hiçbir koltuğa oturmayan bir Mustafa Kemal vardır orada. Baskıyla, korkuyla değil, işte böyle yüzyılın lideri olunur.

Romanya’da devlet bütçesinin üçte biri, yapay termal tesislerden elde edilen parayla sağlanıyormuş. Türkiye’de termal kaynak bulunmayan kaç kentimiz veya kasabamız var sizce? Üstelik bunlar yapay değil, doğal. Ülkenin neresini kazsanız termal su fışkırıyor her çeşidinden.

Dünyada aynı gün hem kayak yapılabilen, hem denize girilebilen ülkelerin sayısı iki elin parmaklarını geçer mi bilmiyorum. Bunlardan biri Türkiye’dir, bunu biliyorum. Elbette bu kadar özel ve güzel bir ülke bizim elimizdeyken başımız dertten kurtulmayacaktır. Ülkemizde gözü olanların sayısı dünden daha az değil, aksine dünden daha çok. Bütün ülkelerin gözü Türkiye’dedir.

Türkiye’yi parçalama ve bölme girişimleri, Atatürk dönemi dışında, hız kesmediği gibi giderek daha çok artıyor. Bir zamanlar sağ-sol diye böldüler, yutmadık. Daha sonra etnik parçalara ayırmaya çalıştılar; Kürt-Türk-Laz-Çerkez-Boşnak-Fellah kapışın dediler, yutmadık. Ekonomiyi kullandılar, alan-alamayan, yoksul-varsıl, dediler, yine olmadı. Dini kullandılar, kapanan-kapanmayan, laik-Müslüman, Atatürkçü olan-olmayan diye dörde beşe, tarikatlara, cemaatlere bölünün dediler, daha kolay yutulalım diye.

Kıscası tazılar eski tazı ama habire çul değiştiriyorlar. Uluslararası oyunun kuralı bu elbette ama biz bu oyuna hiç gelmemeliydik, gelmemeliyiz. Gelirsek yeni bir Atatürk çıkacağıın garantisi yoktur. Ayrıca böyle bir beklenti içinde olmak da Atatürkçülüğe ihanet etmek kadar yanlıştır.

Artık yeni bir Atatürk’ün gelmesini beklemek değil, hepimizin Atatürk olması, Atatürklerin yetişmesi gerekli. Dün *“dalları uzadıkça budanan fakat kökü de kesilip kurutulmayan bir ağaç”* gibi görmek gafletinde olan veya bugün Türkiye’yi *“ayağa kalkamayacak kadar köstekle ama yere düşmeyecek kadar da destekle”* yürütme politikası uygulamaya çalışan tüm ülkelere, iç ve dış düşmanlarımıza karşı en güzel cevabı, Atatürk’ü andığımız kadar anlamaya başladığımız zaman vereceğiz.

Onu yakamızda taşıdığımız kadar düşünce ve eylemlerimizde de taşıyabildiğimiz zaman en etkili cevabı vereceğiz. Onu özlediğimiz kadar özümüzdeyiz zaman, onunla yarışan ama onu aşmış yeni Atatürkler yetiştirebildiğimiz zaman vereceğiz en güzel cevabımızı.

Atatürk’ü bizim dışımızda diğer ulusların nasıl gördüklerinden, duygu dünyasından, özel hayatından, kısaca farklı yönlerinden resimler çizmeye çalıştım.

Atatürk de et artı kemik artı kandı,
İnsanüstü değildi yani Atatürk,

Atatürk de herkes gibi kusurları olan,
Küçük, büyük ve çirkin de olabilirdi,
Ama güzeldi.
Atatürk yorgunluk kahvesini
Bir subaşında yudumlamayı,
Serhat türkülerini, Alaturkayı,
Mesela Safiye Ayla'yı,
Yemeklerden fasulye pilakisini seven,
Bir yönüyle mir-i kelâm bir İstanbul efendisi.
Âşık ve şair, mahcup ve ürkek,
Karadenizli değil ama Karadenizli kadar canlı,
Akdenizli değil ama Akdenizli kadar sıcakkanlı,
Ve bir Aydın'lı kadar oturaklı ve zeybek.
Velhasıl bizim mayamızdan
Bizim kumaşımızdandı Mustafa Kemal.
İnsanüstü değildi Atatürk, insandı,
Ama tam insandı.

Bu devletin ve bu milletin, sözde değil, özde gerçek cumhuriyet yönetimini
sonsuz kadar kutlamasını diliyor, hepinize bir kez daha sevgi ve saygılarımı
sunuyorum.